

ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ РИЗИК-КОНТРОЛЮ КЛІЄНТІВ БАНКІВ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

THEORETICAL APPROACH TO DEFINING THE ESSENCE OF THE CONCEPT OF RISK-CONTROL OF THE BANKS CLIENTS IN THE SYSTEM OF FINANCIAL MONITORING

УДК 336.71:005.334

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.45-29>

Плескун І.В.

аспірант кафедри банківської справи і фінансових послуг
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Pleskun Inna

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

У статті представлено результат реалізації теоретичного підходу до визначення сутності поняття ризик-контролю клієнтів банку в системі фінансового моніторингу, розкрито його характеристики. Проаналізовано погляди вітчизняних науковців на сутність понять «ризик», «контроль» та «фінансовий моніторинг». На основі результатів проведеного аналізу запропоновано авторське визначення поняття «ризик-контроль клієнтів банку», що може бути застосоване у сфері фінансового моніторингу на етапі прийняття управлінських рішень щодо забезпечення умов мінімізації ризику проведення операційної діяльності банку та попередження випадків легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом. Задля оцінювання ризику під час прийняття клієнтів на обслуговування в банк автором розроблена тестова анкета-опитувальник, яка формується під час обслуговування клієнта, а за результатами здійснення ідентифікації, верифікації та вивчення клієнта анкету можуть застосовувати усі кредитні організації.

Ключові слова: ризик, контроль, клієнти, система, фінансовий моніторинг.

В статье представлен результат реализации теоретического подхода к определению сущности понятия риск-контроля клиентов банка в системе финансового мониторинга, раскрыты его характеристики. Проанализированы взгляды отечественных ученых на сущность понятий «риск», «контроль» и «финансовый мониторинг». На основе результатов проведенного анализа предложено авторское определение понятия «риск-контроль клиентов банка», которое может быть применено в сфере финансового мониторинга на этапе принятия управленческих решений по обеспечению условий минимизации риска проведения операционной деятельности банка и предупреждения случаев легализации средств, полученных преступным путем. С целью оценивания риска при принятии клиентом на обслуживание в банк автором разработана тестовая анкета-опросник, которая формируется при обслуживании клиента, а по результатам осуществления идентификации, верификации и изучения клиента анкету могут применять все кредитные организации.

Ключевые слова: риск, контроль, клиенты, система, финансовый мониторинг.

The article presents the result of the implementation of a theoretical approach to defining the essence of the concept of risk control of bank clients in the system of financial monitoring and its characteristics are disclosed. The views of domestic scientists on the essence of the concepts of "risk", "control" and "financial monitoring" are analyzed. Based on the results of the analysis, the author's definition of the concept "risk-control of bank clients this is a multi-level systematic monitoring organized by the bank and the actual verification of clients, which is to verify the operations and services provided to clients in order to establish the conformity of financial transactions with the nature and contents of the client's activities and legislative standards in the field of money laundering risk management and establishing the appropriate risk level, it is necessary to identify and solutions to emerging risk situations before they become serious for a banking institution" is proposed, which can be applied in the field of financial monitoring at the stage of making managerial decisions to ensure conditions for minimizing the risk of carrying out operating activities of the bank and preventing cases of money laundering. In order to the risk when accepting clients for servicing at a bank, the author developed a test questionnaire, which is formed during client servicing based on the results of identification, verification and examination of the client, all credit organizations can apply the questionnaire. The purpose of this questionnaire is to assess the individual risk of a bank client regarding its propensity to conduct financial transactions for the purpose of legalizing criminal income or for the purpose of financing terrorism. In addition to information about the client's identity and his place of residence, the questionnaire includes information about his place of work, about his immediate family, about his relations with public persons, primarily political figures, about the property of the bank's client, his sources of income, his business and information on all other customer accounts opened with other banks.

Key words: risk, control, clients, system, financial monitoring.

Постановка проблеми. Ризики присутні в самому характері діяльності банку як інституту, що виконує функції фінансового посередництва, що полягають у залученні коштів фізичних і юридичних осіб та розміщенні зазначених коштів від свого імені й на свій ризик на умовах терміновості, зворотності й платності задля отримання прибутку. Для будь-якої фінансової установи важливою складовою ризик-контролю є визначення того, чи можна довіряти потенційному клієнту, на початку взаємодії між клієнтом та посередником, яке полягає в реалізації процедур щодо встановлення основних фактів про кожного клієнта перед тим, як проводити будь-які операції, гарантувати, що фінансова установа

володіє інформацією про фінансовий стан, а також визначати рівень ризику своїх клієнтів.

Наглядові та контролюючі органи по всьому світі починають усвідомлювати, що без достатніх систем контролю, ключову роль у яких відіграє саме перевірка банками клієнтів, неможливо уникнути ризиків у діяльності банку. Банки під час взаємодії із своїми клієнтами повинні керуватись Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII. Належна внутрішня перевірка наявних та нових клієнтів дасть змогу

банкам мінімізувати загрозу ризиків та, як наслідок, фінансових втрат.

Доцільно констатувати, що збільшення обсягів сумнівних фінансових трансакцій, велика кількість різних шахрайських схем підвищують ризик залучення банків у процеси легалізації злочинних доходів та обумовлюють необхідність розпізнавання первинних джерел доходів клієнтів та впровадження індикаторів, що будуть розпізнавати підозрілі фінансові операції. У зв'язку з цим банки як організації, які зобов'язані надавати звіти, повинні ідентифікувати клієнтів, перевіряти та вивчати достовірність інформації про них, а також аналізувати джерела їх фінансових операцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз публікацій свідчить про те, що значну увагу теоретики та практики економічної науки приділяють вивченню ризиків, їх класифікації, розробленню та запровадженню ефективних систем ризик-менеджменту, а також пошуку методів контролю попередження виникнення нових видів ризиків.

Теоретичні роботи у сфері ризик-менеджменту у фінансових організаціях проводили західні теоретики, такі як Е. Альтман, Дж.Ф. Маршалл [1], Дж. Сінкі-мол., А. Дамодаран, П. Роуз [1], У. Шарп, Х. Шіренбек, Ф. Джоріон, М. Лор, Л. Бородовські, Д. Фрейзер, Б. Симкінс, Дж. Хамптон.

Вивченням окремих питань фінансового моніторингу приділено багато досліджень, зокрема праці таких українських учених, як Н. Внукова [2], Ж. Андрійченко [2], Т. Ковч [3], О. Глущенко [4], І. Семенген [4], С. Єгоричева [5], С. Леонов [6], О. Куришко [6].

Значний внесок у розвиток системи оцінювання та управління ризиками ВК/ФТРЗ здійснили О. Глущенко [4], І. Семенген [4]. Визначено зміст ризик-орієнтованого нагляду за діяльністю СПФМ, що має здійснюватися в системі протидії ВК/ФТ у роботі С. Єгоричевої [5]. Ризики в системі «банк – клієнт» під час здійснення фінансового моніторингу були розглянуті в праці С. Леонова [6] та О. Куришко [6]. Визначено сучасні підходи до управління банківськими ризиками, проаналізовано нові види банківських ризиків, існування яких пов'язане з дестабілізаційними процесами на фінансовому ринку, а також визначено основні напрями вдосконалення системи ризик-менеджменту в банках [7]. Здійснено оцінювання системи запобігання та протидії легалізації сумнівних доходів клієнтів банку [8]. У роботі [9] систематизовані практичні рекомендації щодо пошуку моделей оцінювання, контролю та ефективного управління ризиками для забезпечення протидії легалізації «брудних коштів».

Постановка завдання. Вітчизняним банкам необхідно створити інтегровану систему ризик-контролю, здатну виявляти ризики, ідентифікувати їх джерела й фактори, оцінювати їх рівень, забезпечувати моніторинг, містити необхідні інструменти

й процедури реагування на виникаючі загрози. Отже, метою статті є розроблення теоретичного підходу до визначення сутності ризик-контролю клієнтів банку та розкриття його характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Діяльність банківських установ є високо ризиковою, адже щодня вони взаємодіють зі значною кількістю клієнтів та здійснюють великий обсяг операцій, що потребує від них у процесі щоденної операційної діяльності дотримання законодавства, інструкцій та положень Національного банку України, нормативно-правових актів. Перш за все банківські установи залучають кошти клієнтів, тому це вимагає значного контролю за законністю здійснення операцій та перевіркою клієнтів.

Під час тлумачення змісту поняття «ризик-контроль» слід виходити зі структурно-композиційної взаємодії у його сутності двох складових, а саме термінів «ризик» і «контроль». Перш за все розглянемо природу поняття «ризик». Термін «ризик» досить часто зустрічається в економічній літературі, у найширшому розумінні ризиком називають невизначеність щодо здійснення тієї чи іншої події в майбутньому. Ризик виражається для банку у ймовірності настання й концентрації небажаних внутрішніх і зовнішніх обставин, які можуть привести до втрати ліквідності та банкрутства.

У науковій літературі єдиного методологічного підходу до визначення ризику немає, хоча є загальні концептуальні напрями, що відображають структурні елементи цього поняття. Під час актуалізації банківського ризику в ключовому аспекті зосереджується увага на фінансово-економічному характері, що виявляється у формі можливих результатів ситуації ризику.

На думку В. Коваленко, банківський ризик слід розглядати як ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників, стану корпоративного управління, а також потенційну можливість отримати додатковий прибуток у разі реалізації певних, прийнятних для банку, фінансових ризиків [7].

На думку О. Колодізєва, банківський ризик може розглядатись як ймовірність невідповідності обсягових, просторових та часових параметрів фінансових потоків банку очікуваним, можливість понесення кредитною організацією втрат або погіршення ліквідності, загроза втрати своїх ресурсів, невизначеність результату банківської діяльності, небезпека втрат, вартісне вираження події, що веде до втрат, а також характеристика діяльності, що відображає її невизначеність [9].

Як зазначає М. Дмитренко, ризик – це властива банківській діяльності можливість понесення кредитною організацією втрат або погіршення ліквідності внаслідок настання несприятливих подій, пов'язаних зі внутрішніми або зовнішніми чинниками [10].

Трактування поняття «банківський ризик» розглядалося різними дослідниками, аналіз наведених трактувань вказує на те, що їх більшість є подібними, всі вони пов'язані зі ймовірністю, невизначеністю, можливістю, небезпекою, а також під час трактування банківського ризику увага зосереджується на фінансово-економічному характері.

Банки зобов'язані управляти всіма видами наявних ризиків, таких як кредитний ризик, ризик ліквідності, ризик зміни процентної ставки, ринковий ризик, валютний ризик, операційно-технологічний ризик, ризик репутації, юридичний ризик та стратегічний ризик. Ризики прямо або опосередковано впливають на ефективність функціонування всієї системи фінансового менеджменту, опосередковано через систему фінансового моніторингу, а далі на ефективність боротьби з відмиванням грошей та запобігання фінансуванню тероризму загалом [11].

У процесі проведення фінансових операцій виникають ризики. Під ризиком фінансової установи під час здійснення фінансової операції розуміють небезпеку (загрозу, вразливі місця), дії, здійснені для суб'єктів первинного фінансового моніторингу задля легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму або фінансування розповсюдження зброї масового знищення під час надання ними послуг відповідно до характеру їх діяльності [12].

Зважаючи на важливість контролю в системі управління ризиками банку, розглянемо детальніше його сутність та характерні особливості.

Термін «контроль» походить від французького слова «controle», що означає перевірку або спостереження задля перевірки.

Згідно з «Економічною енциклопедією» [13] контроль – це елемент управління економічними об'єктами й процесами, який полягає у нагляді за ними задля перевірки їх відповідності стану, передбаченому законами, юридичними нормативними актами, а також програмами, планами, договорами, проєктами, угодами.

Такі вчені, як Ф. Бутинець, В. Бондар, Н. Виговська, Н. Петренко, зазначають, що під контролем слід розуміти систематичне спостереження й перевірку процесу функціонування відповідного об'єкта задля визначення його відхилень від заданих параметрів [14]. Більш деталізоване визначення пропонують О. Акентьєва, З. Халіулліна, Г. Рябошапка, які визначають контроль як «систему спостереження і перевірки відповідності процесу функціонування об'єкта управління прийнятним управлінським рішенням, встановлення результатів управлінського впливу на керований об'єкт, виявлення відхилень, допущених у ході виконання цих рішень» [15].

І. Белова [16] визначає контроль, згідно з Лімською декларацією керівних принципів контролю,

як невід'ємну складову системи регулювання, метою якої є виявлення відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів, законності, ефективності та економії витрат матеріальних ресурсів на найбільш ранній стадії для того, щоби мати можливість вжити коригуючих заходів, а в окремих випадках – притягти винних до відповідальності, отримати компенсацію за спричинені збитки або вжити заходів щодо запобігання чи скорочення таких порушень у майбутньому.

На основі проведеного аналізу публікацій можна зробити висновок, що більшість науковців розглядає контроль як систему спостереження, перевірки, складову системи регулювання, функцію управління.

Ми погоджуємося з тим, що контроль є системою спостереження й перевірки та важливою функцією процесу управління. Контроль здійснюється на будь-якому рівні і є системою перевірки та спостережень процесів діяльності керованого об'єкта. Контроль ризиків покликаний перш за все забезпечити такі умови й алгоритми проведення банківських операцій, які унеможливають або зроблять важко здійснюваними зловживання й помилки, а також встановити відповідність цих операцій цілям і задачам банку, а також чинним нормативним документам.

Дослідивши сутність контролю, зазначимо, ким є клієнти.

Відповідно до ст. 1 ч. 1 п. 21 поточної редакції Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» клієнт – це будь-яка особа, яка звертається за наданням послуг до суб'єкта первинного фінансового моніторингу та/або користується послугами СПФМ. Банківські установи, такі як СПФМ, зобов'язані здійснювати ідентифікацію, верифікацію клієнта, вивчення клієнта та уточнення інформації про клієнта [12].

Перевіркою відомостей про клієнтів та операції, що вони мають намір здійснити, займаються уповноважені працівники банку. Відповідні дії мають бути здійснені до моменту проведення фінансової операції, відкриття рахунку, укладання договору. За наявності певних сумнівів щодо законності, економічної доцільності майбутніх фінансових операцій від клієнта додатково вимагають пояснень та підтверджуючих документів.

Необхідно зазначити, що в економічній науці немає єдиного погляду на визначення поняття «фінансовий моніторинг», більш уживаними були терміни «моніторинг», «банківський нагляд», «фінансовий контроль». Поняття «моніторинг» вчені тлумачать по-різному.

На думку І. Красової, моніторинг – це система постійного контролю за рівнем ризиків,

спрямована на підтримання стабільної роботи банківської установи [17].

Як вважає Т. Ковч [3], фінансовий моніторинг – це процес безперервного науково обґрунтованого діагностично-прогностичного контролю, аналізу й прогнозування змін фінансової діяльності суб'єктів господарювання й населення та стану суб'єктів фінансово-кредитної сфери країни задля забезпечення економічного розвитку та фінансової стабільності секторів національної економіки, регіонів та держави.

С. Симов'ян наводить таке визначення: фінансовий моніторинг – це здійснення загальнодержавного та внутрішнього банківського нагляду за фінансовими операціями задля виявлення трансакцій, які можуть бути пов'язані з відмиванням грошей [18].

С. Діденко доходить висновку, що під фінансовим моніторингом в банку треба розуміти систему функціонування механізму організаційно-правових заходів суб'єктів державного й первинного рівнів, спрямованих на імунізацію банківського сектору від впливу деструктивних проявів економічних відносин в основі запобігання легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом [19].

Згідно із Законом України [12] фінансовий моніторинг – це сукупність заходів, яких вживають суб'єкти фінансового моніторингу у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, що включають прове-

дення державного фінансового моніторингу та первинного фінансового моніторингу.

Одним із найбільш загальних понять, яке застосовується для опису об'єктів під час здійснення системних досліджень, є поняття «система». У літературі зустрічається більше 40 різних визначень цього поняття. У сучасному розумінні поняття «система» визначається як цілісність, що складається з частин, поєднання взаємопов'язаних і взаємозалежних елементів, здатних створювати та підтримувати єдність.

Деякі автори пропонують визначення поняття «система фінансового моніторингу» з методологічної точки зору. Так, О. Куришко пропонує під системою фінансового моніторингу в методологічному плані розуміти сукупність форм та методів взаємовідносин, що виникають під час проведення фінансових операцій клієнтами через фінансові установи з урахуванням законодавчо покладених на них обов'язків забезпечення заходів щодо повного та своєчасного запобігання й протидії легалізації злочинних доходів і фінансування тероризму з урахуванням провідних світових тенденцій в галузі способів та методів легалізації доходів, а також сукупності збирання, оброблення та аналізування інформації, а також її передачі до спеціалізованих органів держави [20].

Беручи до уваги проведений аналіз підходів до визначення сутності термінів «ризик» та «контроль», пропонуємо трактування поняття «ризик-контроль клієнтів банку», що може бути застосоване у сфері фінансового моніторингу. На рис. 1 наведено схематичне визначення цього поняття.

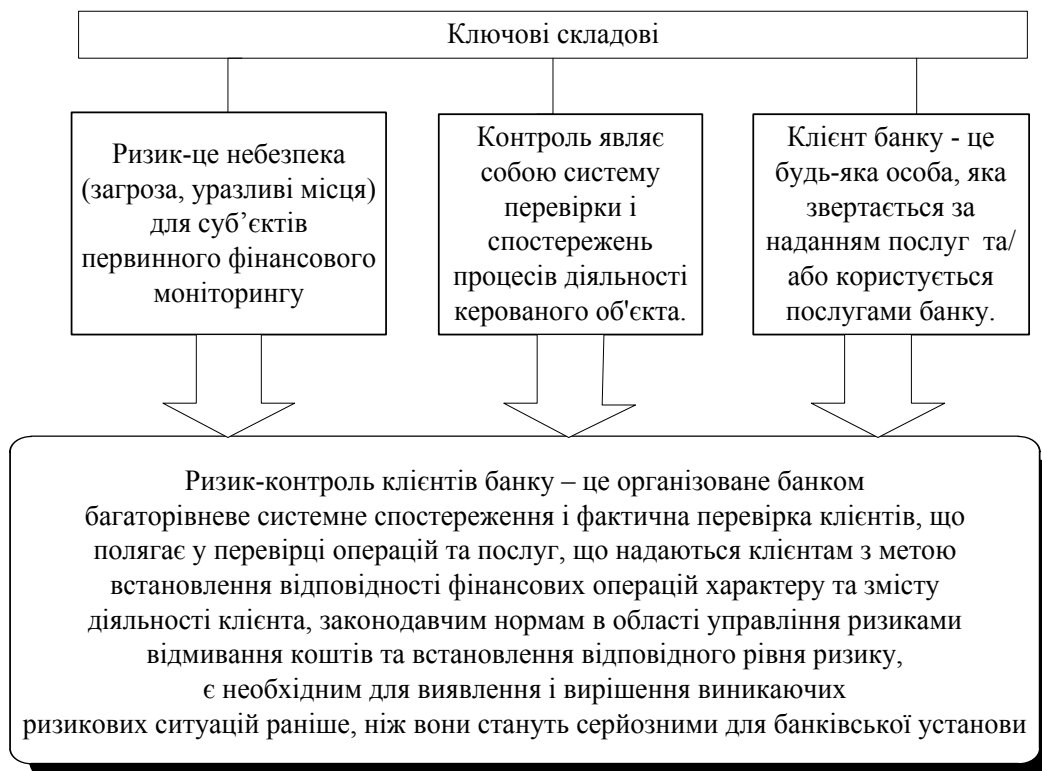

Рис. 1. Схематичне зображення визначення сутності складових поняття «ризик-контроль клієнтів банку»

Як видно з рис. 1, ризик-контроль клієнтів банку може розглядатись як організоване банком багаторівневе системне спостереження й фактична перевірка клієнтів, що полягає у перевірці операцій та послуг, що надаються клієнтам, задля встановлення відповідності фінансових операцій характеру та змісту діяльності клієнта, законодавчим нормам щодо управління ризиками відмивання коштів та встановлення відповідного рівня ризику, є необхідним для виявлення й вирішення виникаючих ризикових ситуацій раніше, ніж вони стануть серйозними для банківської установи.

Задля оцінювання ризику під час прийняття клієнтів на обслуговування в банк автором була розроблена тестова анкета-опитувальник, яку можуть застосовувати всі кредитні організації. Анкета формується за результатами здійснення ідентифікації, верифікації та вивчення клієнта до та під час обслуговування клієнта (Додаток А).

Висновки з проведеного дослідження.

Результати проведеного дослідження із систематизації позицій науковців та аналізу літературних джерел щодо визначення понять «ризик», «контроль» та «фінансовий моніторинг» дали змогу запропонувати авторське визначення поняття «ризик-контроль клієнтів банку», що надалі може бути застосоване у сфері фінансового моніторингу. Уточнене трактування змісту досліджуваного поняття можна вважати підґрунтям для отримання організаційного й методичного інструментарію нової якості на етапі управлінських рішень менеджменту банку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Marshall J.F., Rose P.K. *Financial Engineering. A Complete Guide to Financial Innovation*. New York : Institute of Finance, 1992. 728 p.
2. Андрійченко Ж. Фінансовий моніторинг у системі управління ризиками ринків фінансових послуг. *Розвиток системи управління ризиками ринків фінансових послуг* : монографія / наук. ред. та кер. кол. авт. Н. Внукова. Харків, 2014. С. 140-150.
3. Ковч Т. Формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» ; УБС НБУ. Київ, 2011. 30 с.
4. Глущенко О., Семеген І. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія / за заг. ред. Р. Слав'юка. Київ : УБС НБУ, 2014. 386 с.
5. Єгоричева С. Ризик-орієнтований нагляд у системі фінансового моніторингу. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2016. № 3 (75). С. 126-132.
6. Леонов С., Куришко О. Ризики в системі «банк – клієнт» при здійсненні фінансового моніторингу. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2010. № 1. Т. 2. С. 173-181.
7. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти : монографія / за ред. В. Коваленко. Одеса : ОНЕУ, 2017. 304 с.

8. Пономаренко В., Колодізев О., Лебідь О., Вейц О. Оцінювання системи запобігання та протидії легалізації сумнівних доходів клієнтів банку. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. № 26. Т. 3. С. 17-28.

9. Колодізев О. Систематизація практичних рекомендацій щодо пошуку моделей оцінки, контролю та ефективного управління ризиками для забезпечення протидії легалізації «брудних коштів». *Управління стійким розвитком економіки: теоретичні та практичні аспекти* : колективна монографія / О. Колодізев, І. Плєскун / за ред. В. Прохорової. Харків, 2018. С. 264-278.

10. Дмитренко М., Потлатюк В. Кредитування і контроль : навчальний посібник. Київ : Кондор, 2012. 296 с.

11. Плєскун І. Визначення рівня сукупного ризику банків в системі фінансового моніторингу. *East European Science Journal*. 2019. № 7 (47). С. 23-29.

12. Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1702-VII / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (дата звернення: 01.10.2019).

13. Економічна енциклопедія : у 3 т. / відп. ред. С. Мочерний. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. Т. 1. 864 с.

14. Бутинець Ф., Бондар В., Виговська Н., Петренко Н. Контроль і ревізія. Житомир : ПП «Рута», 2006. 560 с.

15. Акентьева О., Халіулліна З., Рябошапка Г. Контроль як функція управління. URL: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2009/Economics/44699.doc.htm (дата звернення: 01.10.2019).

16. Організація контролю в банку : навчальний посібник / уклад. І. Белова. Суми : Університетська книга, 2008. 302 с.

17. Краснова І. Внутрішній контроль у банку: завдання та організація. *Вісник Національного банку України*. 2007. № 9. С. 40-42.

18. Симовьян С. Финансовый мониторинг в банковской системе как средство противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем : монография. Харьков: издательство Национального университета внутренних дел, 2004. 281 с.

19. Діденко С. Оптимізація управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2008. № 3. С. 128-131.

20. Куришко О. Система фінансового моніторингу в Україні. URL http://www.confcontact.com/20101008/4_kurishko.htm (дата звернення: 01.04.2019).

REFERENCES:

1. Marshall J. F., Rose P. K. (1992) *Financial Engineering. A Complete Guide to Financial Innovation*. New York : Institute of Finance.
2. Andriichenko Zh. (2014) *Finansovyi monitorynh u systemi upravlinnia ryzykamy rynkiv finansovykh posluh [Financial monitoring in the risk management system of financial services markets]. Rozvytok systemy upravlinnia ryzykamy rynkiv finansovykh posluh*. Kharkiv : Exclusive, pp. 140-150.

3. Kovch T. (2011) *Formuvannia systemy finansovoho monitoringu v bankivskii sferi Ukrainy* [Formation of financial monitoring system in banking sector of Ukraine] (PhD Thesis), Kyiv : UBS NBU.
4. Hlushchenko O., Semehen I. (2014) *Antylehalizatsiyni finansovi monitoringh: ryzyk-oriientovanyi pidkhid* [Anti-legalization financial monitoring: a risk-based approach]. Kyiv : UBS NBU. (in Ukrainian).
5. Yehorycheva S. (2016) *Ryzyk-oriientovanyi nahliad u systemi finansovoho monitoringu* [Risk-oriented supervision in the financial monitoring system]. *Naukovyi visnyk Poltavskoho universytetu ekonomiky i torhivli*, no. 3 (75), pp. 126-132.
6. Lieonov S., Kuryshko O. (2010) *Ryzyky v systemi "bank – kliient" pry zdiisneni finansovoho monitoringu* [Risks in the bank-client system in the course of financial monitoring]. *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Seriya Ekonomika*, no. 1, part. 2, pp. 173-181.
7. Kovalenko V. (2017) *Systema ryzyk-menedzhmentu v bankakh: teoretychni ta metodolohichni aspekty* [Risk management system in banks: theoretical and methodological aspects]. Odesa : ONEU. (in Ukrainian).
8. Ponomarenko V., Kolodiziev O., Lebid O., Veits O. (2018) *Otsiniuvannia systemy zapobihannia ta protydii lehalizatsii sumnivnykh dokhodiv kliientiv banku* [Assessment of the system of prevention and counteraction to legalization of doubtful income of the bank's clients]. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, no. 26. p. 3. pp. 17-28.
9. Kolodiziev O., Pleskun I. (2018) *Systematyzatsiia praktychnykh rekomendatsii shchodo poshuku modelei otsinky, kontroliu ta efektyvnogo upravlinnia ryzykamy dlia zabezpechennia protydii lehalizatsii "brudnykh koshtiv"* [Systematization of practical recommendations for finding models of assessment, control and effective risk management to ensure counteraction to the legalization of "dirty funds"]. *Upravlinnia stiikym rozvytkom ekonomiky: teoretychni ta praktychni aspekty* [Managing Sustainable Economic Development: Theoretical and Practical Aspects]. Kharkiv : Ivanchenko I.S. House, pp. 264-278.
10. Dmytrenko M., Potlatiuk V. (2012) *Kredytuvannia i control* [Crediting and control]. Kyiv : Kondor (in Ukrainian).
11. Pleskun I. (2019) *Vyznachennia rivnia sukupnoho ryzyku bankiv v systemi finansovoho monitoringu* [Determining the level of aggregate risk of banks in the system of financial monitoring]. *East European Science Journal*, vol. 1, no. 7 (47), pp. 23-29.
12. Pro zapobihannia ta protydii lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyshchennia : Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 r. № 1702-VII / Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1702-18> (accessed 01 October 2019).
13. Mochernyi S. (2000) *Ekonomichna entsyklopediia : u trokh tomakh* [Economic Encyclopedia : in three volumes]. Kyiv : Akademiia (in Ukrainian).
14. Butynets F., Bondar V., Vyhovska N., Petrenko N. (2006) *Kontrol i reviziia* [control and audit]. Zhytomyr : Ruta. (in Ukrainian).
15. Akientieva O., Khaliullina Z., Riaboshapka H. *Kontrolyakfunksii upravlinnia* [Control as a function of control]. Available at: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2009/Economics/44699.doc.htm (accessed 01 October 2019).
16. Bielova I. (2008) *Orhanizatsiia kontroliu v banku : navchalnyi posibnyk* [Organization of control in the bank]. Sumy : Universytetska knyha. (in Ukrainian).
17. Krasnova I. (2007) *Vnutrishnii kontrol u banku: zavdannia ta orhanizatsiia* [Internal control in the bank: tasks and organization]. *Visnyk Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 9, pp. 40-42.
18. Symovian S. (2004) *Fynansovii monitorynh v bankovskoi systeme kak sredstvo protyvodeistviya lehalizatsii (otmyvanyiu) dokhodov, poluchennykh prestupnym putem* [Financial monitoring in the banking system as a means of counteracting the legalization (laundering) of criminal proceeds]. Kharkiv : Kharkiv National University of Internal Affairs, (in Ukrainian).
19. Didenko S. (2008) *Optyimizatsiia upravlinnia ryzykamy v systemi finansovoho monitoringu banku* [Optimization of risk management in the bank's financial monitoring system]. *Visnyk Universytetu bankivskoi spravy Natsionalnoho banku Ukrainy*, no. 3, pp. 128-131.
20. Kuryshko O. (2010) *Systema finansovoho monitoringu v Ukraini* [Financial monitoring system in Ukraine]. Available at: http://www.confcontact.com/20101008/4_kurishko.htm (accessed 01 October 2019).

Шаблон анкети клієнта – фізичної особи (щодо здійснення банками фінансового моніторингу)

№	Зміст питання	Можлива відповідь
1. Основна інформація про клієнта (заповнюється клієнтом)		
1	Прізвище, ім'я, по батькові (за наявності)	Зазначається інформація, отримана з офіційних документів
2	Дата народження	Зазначається інформація, отримана з офіційних документів
3	Місце народження (за наявності)	Зазначається інформація, отримана з офіційних документів
4	Місце проживання (перебування, реєстрації)	Зазначається інформація, отримана з офіційних документів
5	Відомості про документ, що посвідчує особу	Зазначається інформація, отримана з офіційних документів
6	Реєстраційний номер облікової картки платника податків	Зазначається інформація, отримана з офіційних документів
2. Вивчення клієнта (інформація щодо фінансового стану клієнта та змісту його діяльності, оцінювання фінансового стану клієнта)		
7	Відомості про зайнятість	
8	Мета встановлення й передбачуваний характер ділових відносин з банком	
9	Банківські продукти, які плануються до отримання	
10	Джерела походження коштів: – заробітна плата: 1) до 5 000грн.; 2) від 5 001 до 50 000 грн.; 3) від 50 001 до 150 000 грн.; – отримання спадщини; – матеріальна допомога; – продаж нерухомого майна; – отримання плати за участь в лотереї; – відсутнє постійне джерело доходів. Країна походження коштів: – Україна; – іноземна держава.	
11	Відомості про ділову репутацію	
12	У яких кредитних організаціях є (раніше були) банківські рахунки, банківські карти, кредити, інші банківські продукти?	
13	Визначення належності клієнта або особи, яка діє від його імені, до національних або іноземних публічних діячів; діячів, що виконують політичні функції в міжнародних організаціях, або пов'язаних з ними осіб	
14	Результат оцінювання фінансового стану клієнта	
3. Критерії ризику		
за типом клієнта		так/ні
15	Клієнт включений до Переліку осіб, пов'язаних із провадженням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції	
16	Клієнт є національним, іноземним публічним діячем або діячем, що виконує політичні функції в міжнародних організаціях, або є близькою особою до осіб, зазначених вище, або є пов'язаним з особами, зазначеними вище	
17	Клієнт проводить фінансові операції, що не відповідають його фінансовому стану та/або сутності діяльності	
18	Клієнт надає неправдиві ідентифікаційні дані	
19	Існують сумніви щодо достовірності поданих клієнтом документів	
Інформацію про наявність клієнта в Переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності або стосовно яких застосовано міжнародні санкції перевірено на веб-сайті Держфінмоніторингу (http://www.sdfm.gov.ua) (закладка «Протидія тероризму/Перелік терористів»).		
для фінансових операцій, що можуть мати ризик легалізації (відмивання) доходів		так/ні
20	Фінансова операція має заплутаний або незвичний характер	
21	Існує сукупність пов'язаних між собою фінансових операцій, що не мають очевидного економічного сенсу або очевидної законної мети	
22	Проводяться у великих розмірах фінансові операції з купівлі-продажу товарів (оплати послуг), визначити вартість яких складно або неможливо	
23	Є підстави вважати, що метою здійснення фінансової операції є уникнення процедур обов'язкового фінансового моніторингу або ідентифікації (верифікації), передбачених Законом	
4. Класифікація ризику клієнта з урахуванням критеріїв ризиків		
24	Рівень ризику клієнта (високий, середній, низький)	